

TOPLUMSAL NORMLAR VE TÜKETİM KÜLTÜRÜNÜN ESTETİK MÜDAHALELER ÜZERİNDEKİ ETKİSİ: KADIN BEDENİ ÜZERİNE YANSIMALAR

Bengisu ÖZARSLAN*

Öz: Beden hem kimlik unsuru hem de kültürel bir sembol olarak varlık gösterir. Estetik uygulamalar, özellikle kadın bedeni bağlamında, toplum ve medya tarafından şekillendirilen ideal beden kavramlarıyla giderek daha fazla iç içe geçmektedir. Tüketim kültürü, belirli güzellik standartlarını teşvik ederek estetik ve kozmetik müdahalelere olan talebi artırır. Kadın bedeni hem kimliğin hem de toplumsal uyumun bir alanı haline gelir; estetik idealler başarı ve toplumsal kabul simgeleri olarak sunulur. Bu çerçevede kadınlar, kültürel olarak idealize edilen beden standartlarına uyum sağlamaya teşvik edilir. Bireysel tercih ile toplumsal baskıların kesiştiği bu etkileşim, tüketim kültürünün ideal kadın bedeni algısını nasıl şekillendirdiğini gözler önüne serer.

Anahtar sözcükler: Estetik, kadın, kadın bedeni, ideal beden, tüketim kültürü

The Impact of Social Norms and Consumer Culture on Aesthetic Interventions: Reflections on the Female Body

Abstract: The body exists as both an element of identity and a cultural symbol. Aesthetic practices, particularly in the context of the female body, increasingly intertwine with the concepts of the ideal body shaped by society and the media. Consumer culture promotes specific beauty standards, thereby increasing the demand for aesthetic and cosmetic interventions. The female body becomes a space for both identity and social conformity, with aesthetic ideals presented as symbols of success and social acceptance. Within this framework, women are encouraged to align themselves with culturally idealized body standards. This interaction, at the intersection of personal choice and societal pressures, reveals how consumer culture shapes the perception of the ideal female body.

Key words: Aesthetics, woman, female body, ideal body, consumer culture

1. Giriş

Beden, sadece biyolojik bir varoluşun ötesindedir. Sosyal ve toplumsal kimliğin üretildiği ve temsil edildiği bir göstergeler bütünüdür. Kültürel ortam içinde diğer bireylerle etkileşerek, toplumsal ilişkileri kurar, yönetir ve dönüştürür. Beden, bu kurucu özelliğinin yanı sıra disipline edici mekanizmalarla, çeşitli pratikler aracılığıyla egemen iktidar tarafından yönetilebilir. Belirli normlara uyum göstermesi beklenir ve bu uyumu sağlamak için giyim, moda ve estetik gibi bedenle ilişkili sembol üretim araçları bireylere sunulur (Çarboğa, 2022).

Estetik ve kozmetik işlemler, bireyin isteği dahilinde görünümün iyileştirilmesini amaçlar. Diğer bir deyişle ise bedenin arzuya göre yeniden üretilmesini mümkün kılar. Son yıllarda, modern toplumun evrimine paralel olarak, bireylerin iyilik halinin fiziksel görünümünün çekiciliğine de bağlı hale gelmesiyle, estetik ve kozmetik müdahalelerin tıbbi bir tedavi olarak daha sık kullanıldığını gözlemliyoruz (Barone ve ark., 2017). Ancak çekicilik kavramı, toplumun dayattığı çeşitli standartlar doğrultusunda şekillenmekte ve arzu, kapitalizmin

* Dr., Rejeneratif Dermatoloji ve Cilt Uzun Ömürlülüğü Laboratuvarı, Mayo Clinic, Rochester, MN, ABD
(ORCID No: 0000-0001-9521-0147)

Geliş Tarihi / Received : 22.10.2024

Kabul Tarihi / Accepted : 28.11.2024

pazarlama teknikleriyle yönlendirilebilmektedir. Bu durum, özellikle kadınlar üzerinde derin etkiler yaratmaktadır. Kadınlar için sosyal kabul ve güzellik algısı büyük oranda bedenleri ile ilişkilendirilirken, patriyarkal kodlar ile, özellikle medya kanalı ile üretilen idealize beden imgeleri, kadınları bedenleri üzerinde sürekli bir kontrol ve değişim arayışına itmektedir (**Bilgin ve ark., 2024; Çatlak Zemin, 2019**).

Bu yazı, estetik işlemler etrafında şekillenen arzu ve deneyimleri çelişkileriyle birlikte ele almayı amaçlamaktadır. Günlük klinik pratikte hastayı değerlendirirken kullanılan bazı ön belirlenimleri ve kadınların taleplerini tanımlayarak, arzunun kaynağına doğru yol almak; estetik girişimlerin kadın bedeni üzerinde özerklik ve güçlenme anlamına mı geldiğini yoksa toplumsal olarak dayatılan normları mı pekiştirdiğini sorgulamayı hedeflemektedir. Son olarak güzellik-çekicilik, sağlık, öz-belirlenim ve etik üzerine süregelen tartışmalara katkıda bulunmayı amaçlamaktadır.

2. Estetik ve Kozmetik Girişimler

Tıbbi bir alan olarak estetik müdahaleler, eski Mısır ve Hint toplumlarına kadar uzanır, ancak estetik müdahalelerin "altın çağı" 20. yüzyılda yaşanmıştır (**Bouhadana ve ark., 2023**). Sağlık tanımı, bedensel ve ruhsal iyilik halini kapsayacak şekilde genişledikçe, başlangıçta ve özünde terapötik olmayan estetik ve kozmetik müdahaleler artık "ruhun cerrahisi" olarak değerlendirilmeye başlanmıştır. Estetik kaygıların giderilmesinin bireyin yaşam kalitesini artırdığı savunulmakta ve bu müdahalelerin yalnızca fiziksel kusurları düzeltmekle sınırlı kalmayıp bireyin beden ve ruh bütünlüğü üzerinde etkiler bıraktığı düşünülmektedir (**Barone ve ark., 2017**).

Başlangıçta estetik cerrahi ana müdahale yöntemi iken, teknolojinin gelişmesiyle birlikte 'minimal invaziv kozmetik prosedürler' literatüre girmiştir. Cerrahi olmadan, kısa sürede benzer değişimler sağlayan bu işlemler, ulaşılabilir olmaları ve daha kısa iyileşme süreleri ile estetik ve kozmetik müdahalelerin dönüm noktası sayılabilir. Bu kategorinin en bilinen örneği botulinum toksin uygulamaları olup, bunu dolgu uygulamaları takip etmektedir (**Small, 2009**). Minimal invaziv işlemler, estetik prosedürlere olan talebi artırarak yeni ve kârlı bir pazar yaratmıştır (**Mckinsey, 2024**). Ayrıca, estetik müdahaleleri elit bir sınıfa özgü olmaktan çıkararak orta sınıf için de "erişilebilir lüks" haline getirdiğini

de söyleyebiliriz. Bu durum, estetik işlemleri toplum genelinde daha yaygın hale getirirken, güzellik standartlarının geniş kitleler tarafından benimsenmesini ve kapitalizmin tüketim kültüründe daha fazla yer bulmasını sağlamıştır.

Amerikan Plastik Cerrahi Derneği'nin (2023) verilerine göre, estetik müdahaleye başvuranların %93'ünü kadınlar oluşturmaktadır. Meme cerrahisi, liposuction gibi işlemler cerrahi başlığı altında ilk sıradada yer alırken, toksin ve dolgu uygulamaları 2023 yılında toplamda 10 milyon hasta için kullanılmıştır.

3. Toplumsal Normlar ve Kadın Bedeninin Denetimi

Kadın bedeni, bireyin kendi tercihinden ziyade toplumsal bir temsili yansıtırma aracı haline gelmekte ve çekicilik üzerinden şekillendirilen bir kimlik unsuru olarak değerlendirilmektedir. Toplumsal normlar, beklentiler ve değerler; tıp, din, politika ve medya aracılığıyla kadın bedenine yönelik kontrol ve yönlendirmeleri güçlendirmektedir. Kadın bedenine yönelik bu kontrol ve yönlendirme, sadece estetik kaygılarla sınırlı kalmayıp, toplumsal cinsiyet rolleri ve iktidar ilişkileri üzerinden de derinleşmesine etkilenmektedir (**Çarboğa, 2022; Karakaya ve ark, 2017**).

Bedenin, bireyin kimlik ve statü gibi önemli toplumsal ilişki bileşenlerini şekillendiren kurucu özelliği, "sosyal beden" kavramı ile biyolojik varlığın ötesine taşınmıştır (**Çarboğa, 2022**). Estetik ve kozmetik işlemler ise popüler kültür tarafından üretilen ideal beden görünümüleri aracılığıyla bedeni yeniden yapılandırmayı mümkün kılmaktadır. İdeal beden görünümüleri, kadınlar için genellikle çekicilik ve güzellik normları üzerinden şekillendirilmekte ve toplumsal kabulün artacağına dair mesajlar içermektedir (**Kahraman ve ark., 2023**).

İdeal beden kavramında, doğurganlık ve cinselliğe atfedilen bedensel simgeler ön plana çıkarken, zayıf bir vücut, ince bir bel ve dolgun kalçalar önemli hale gelmektedir (**Çatlak Zemin, 2019**). Sosyal medya ve özçekim pratikleri ile birlikte hızla artan ideal yüz görünümü de beden estetiğinin önemli bir parçasıdır. İdeal yüz görünümünü kendi klinik deneyimime dayanarak tanımlayacak olursam: çıkık elmacık kemikleri, zayıf bir görünümü destekleyen çökük yanaklar, devamında keskin bir çene hattı ve dolgun dudaklar ideal çekici yüz olarak tanımlanabilir. Kadınlar için kendi içinde paradoksik

olan bu tanımlamalar, erkeğin ideal yüz şeklinin de karşıtı; mesela güçlü bir masseter kasının feminen görünümüne uygun olmadığı düşünölmekte. İdeal yüz şekli çeşitli duygusal ifade biçimleri ile de eşleştiriliyor. Mesela ağız kenarındaki sarkık görünümün sosyal çevreye mutsuzluk mesajı verdiği düşünölmöken, göz altında halkalanma çoğunlukla yorgunluk ile özdeşleşiyor.

Yaş alma süreci de kadın açısından karmaşık toplumsal-sosyal bir sürece dönüşmektedir. Kadının yaş almakla "savaşması," hem para hem zaman harcayarak "kusurları" ustaca gizlemesi beklenmektedir. Ancak yaşlanmayla ilgili değişimlerini fazlasıyla gizlediğinde, yine aynı toplum tarafından kabul görmeme ve eleştirilme riskiyle karşı karşıya kalmaktadır.

Kadın hastalarımın sıkça "Sizce neye ihtiyacım var?" diye sorduklarını söyleyebilirim. Bu sorunun hasta-hekim ilişkisinin bir parçası olduğunu kabul etmekle birlikte, aynı zamanda bir semptom olduğunu düşünüyorum. Yaş almanın düzeltilmesi gereken bir eksiklik gibi yansıtılması, birçok kadını kendilerinde neyin değiştirilebilir olduğunu anlamak için estetik kliniklere ve hekimlere yönlendiriyor olabilir. Daha geniş bir çerçeveden bakacak olursak, kapitalist-patriyarkal sistemin kadın bedeninde erkek fetişine hizmet edecek beden simgelerinin yeniden üretimine dair bir baskı oluşturduğunu söyleyebiliriz.

4. Kadın Bedeni Üzerinde Kontrol ve Özgürleşme: Estetik Müdahaleler, Öz-Belirlenim ve Dayanışma Üzerine Bir Tartışma

Beden Foucault ve takipçilerine göre disipline edilerek iktidarın egemenliğine hizmet eder. Kurgulayıcı günlük pratikler ile itaatkâr bedenler üretilir. Bu hipotezin bedene yönelik yeniden şekillendirme arzusunun üretiminde ve ilişkili pratiklerin kadının günlük hayatının bir parçası olmasında rolü olabilir (Çatlak Zemin, 2019; Büyük 2016). Kadının bedeni ile ilgili yıkım-yapım sürecindeki arayışı ve rızası böyle üretiliyor olabilir. Güzellik ve çekiciliğin kadın bedenine dayatılan bir norm olduğunu düşündüğümüzde, kadının toplumsal alanda varlık gösterebilmesi ve kabul görebilmesi için dönemin güzellik "trendlerine" uyum sağlamaya çalışması bir çözüm olarak görünebilir. Bu zeminden kaçınmak mümkün değilse, sistemle bir tür uzlaşma içine girme eğilimi doğuyor.

Öte yandan, bedeninin kontrolünün erkeğe, kocaya, iktidara emanet edildiği kadın, kendi kararı ile bilgiye ve deneyime ulaştığında, farklı mı değerlendirilmemiz gerekiyor? Kadınların bedenleri üzerinde kontrol sağlama deneyiminin gerçekten özgürleştirici, tabu yıkıcı bir tarafı da var. Kadınlar, bedensel görünömleri üzerinde kontrol sahibi olmayı bir kendini ifade etme aracı olarak görebilir ve estetik ve kozmetik operasyonları, kendilerini daha iyi hissetmelerini sağlayan bir yöntem olarak değerlendirebilirler. Ayrıca sağlık tanımının genişlemesiyle birlikte, kişinin bedenini algılama ve takdir etme biçimi sağlığın bir parçası olarak kabul görmektedir. Bu bağlamda, kişinin fiziksel ve psikolojik iyilik halini artırmayı amaçlayan estetik müdahale talebi, bilinçli öz-belirlenim olarak ortaya çıkabilir. Ancak Aslı Çoban'ın (2013) da yazısında belirttiği gibi burada bir ölçü koymak, bedenin otantik bütönlüğünün korunması üzerine tartışma yürötmek önemli bir gerekliliktir. Ayrıca, popüler kültürün etkisiyle yeni kuşaktaki kadınların motivasyonlarının bedeninin özgürleşme deneyimine oldukça uzak olduğunu da söyleyebiliriz.

Estetik kozmetik işlemlerin iyi -veya -kötü değerlendirmesini yapmak, çatışmalardan arındırmak kolay değil. Deneyimlerimden damıtılabildiğim kadarı ile kadının sorumluluğu; arzusunun temelini, motivasyonlarını iyice değerlendirmek ve bedenini sahiplenmektir. Bedeniyle bütönlüşmek, değişim arzusu ve gerçekçi olmayan beklentileri azaltmaktadır. Bilinçli karar verebilme süreci de oldukça önemlidir. Müdahalenin risklerini iyice değerlendirmek ve karar sürecinde sorgulayıcı bir yaklaşım benimsemek, kadının bedeniyle olan yabancılaşmasını azaltabilir.

Bedenle ilgili arzuların diğer kadınlarla paylaşılmasını önemli buluyorum. Burada erkek dilinden ziyade, her kadının bedeninin ne kadar farklı olduğunu birlikte keşfedilmesinden söz ediyorum. Kadın bedenlerini idealize edilmiş kalıplarla sınırlayan bu sistemden çıkmak, ancak kadınların birlikte mücadelesi ile mümkün olabilir. Bu mücadelenin en erişilebilir ve etkili yolu ise birbirimizle konuşmaktan, deneyimlerimizi ve hislerimizi paylaşmaktan geçiyor.

Diğer bir yöntem ise kadının bedenini ve bedenine dair bilgiyi sahiplenebilmesi için ortak performans alanlar yaratmak olabilir (Çoban, 2013).

5. Estetik Müdahalelerde Etik Sorumluluk

Bedenin parçalanıp yeniden şekillendirilmesi, hem doktor hem de hasta tarafından nesneleştirilme riskini içerir. Beden ve ruh bütünlüğüne sahip insan varoluşunun gizemiyle derin bir etkileşime girer. Bu nedenle hastaları güçlü bir etik çerçeve içinde değerlendirmek, hastanın taleplerini ve motivasyonlarını derinlemesine anlamak büyük önem taşır (**Barone ve ark 2017**).

Hastanın, yapılacak işlemin yalnızca dışsal bir değişiklik sağlamayacağını, aynı zamanda bedeni üzerinde kalıcı etkiler bırakacağını bilmesi gerekir (**Barone ve ark 2017**). Minimal invaziv işlemlerde müdahalenin sınırlılıklarının anlatılması önemlidir. Cerrahiden daha kısa sürede ve klinik şartlarda yapılabilmesi hastaya işlemlerin komplikasyon riski olmadığı izlenimini verebilir. Ancak hastanın potansiyel riskler hakkında bilgilendirildiğinde, bilinçli bir onay verebileceği unutulmamalıdır.

6. Sonuç

Kadın bedeninin idealize edilmesi ve tüketim nesnesine dönüşmesi, patriyarkal yapılar ve kapitalizmle yakından ilişkilidir. Sistemin güç dinamikleri, kadınların bedenleri üzerindeki kontrol mekanizmalarını içselleştirmelerine yol açabilir; bu da estetik ve kozmetik müdahalelere yönelik motivasyonların hem bireysel tercihlerden hem de dış baskılardan etkilenmesine neden olabilir. Ancak bu müdahaleler, kadının bedenini sahiplenmesi, bilgiye erişimi ve varoluşuyla bütünleşmesi durumunda özgürleştirici bir nitelik de kazanabilir. Bedenin yeniden şekillendirilmesi veya iyileştirilmesi süreci, bireysel özerklik, toplumsal normlar ve tıbbi sorumluluk arasında dinamik bir etkileşimi barındırır. Bu nedenle, bireyin bütüncül sağlığını gözeterek, etik değerlere dayalı bir tıbbi yaklaşım büyük önem taşır.

Kaynaklar

- American Society of Plastic Surgeons. Plastic surgery statistics. Erişim tarihi: 15 Kasım 2024, <https://www.plasticsurgery.org/plastic-surgery-statistics>*
- Barone, M., Cogliandro, A., & Persichetti, P.** (2017). *Ethics and plastic surgery/What is plastic surgery?* *Archives of Plastic Surgery*, 44(1), 90–92. <https://doi.org/10.5999/aps.2017.44.1.90>
- Bilgin, R.** (2024). *Tüketim kültüründe kadın bedeninin cinsel kurgu olarak konumlandırılması ve sunumu. The Journal of Academic Social Science Studies*, 6(36), 309–329.
- Bouhadana, G., Aljerian, A., & Thibaudeau, S.** (2023). *The reconstruction of plastic surgery: A historical perspective on the etymology of plastic and reconstructive surgery. Plastic Surgery*, 31(4), 366–370.
- Böyük, E.** (2016, December 6). *Filler ve bedenler. Birikim Dergisi. Erişim tarihi: 15 Kasım 2024, <https://birikimdergisi.com/guncel/8062/filler-ve-bedenler>*
- Çarboğa, H.** (2022). *Beden tüketimi bağlamında estetik cerrahi operasyonların sosyolojik analizi: Ankara ili örneği (Master's thesis, Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü).*
- Çatlak Zemin.** (n.d.). *Patriyarkal kültürde kadın bedeni. Erişim tarihi: 15 Kasım 2024, <https://catlakzemin.com/patriyarkal-kulturde-kadin-bedeni/>*
- Çoban A** (2013), *Beden, Bakım, Estetik ve Performans, Arşiv, Amargi Dergi. Retrieved November 15, 2024, from <http://www.amargidergi.com/yeni/?p=305>*
- Kahraman, B., Cırdı, R., Aslan, F., Yasan, Y. N., & Çetinkaya, M.** (2023). *Tüketim kültürü ekseninde estetik algısı. Temaşa: Erciyes Üniversitesi Felsefe Bölümü Dergisi*, (20), 236–255.
- Karakaya, H., & Cihan, Ü.** (2017). *Toplumsal yapı, iktidar ve kadın bedenin kurgulanışı. Munzur Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(11), 5–17.
- McKinsey & Company.** (n.d.). *Here to stay: An attractive future for medical aesthetics. Erişim tarihi: 15 Kasım 2024, <https://www.mckinsey.com/industries/life-sciences/our-insights/here-to-stay-an-attractive-future-for-medical-aesthetics>*
- Small, R.** (2009). *Aesthetic procedures in office practice. American Family Physician*, 80(11), 1231–1237.